

การศึกษาระบบการผลิตพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดตรัง

Study of the production system of wetland plants in Trang Province

กลอยใจ คงเจียง¹ สุพันธ์ ธีราวุฒิ² สมชาย ทองเนื้อห้า¹ แพรพรรณ เกษมุล¹

บทคัดย่อ

การศึกษาระบบการผลิตพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจชนิดพืชและลักษณะของพืชชุ่มน้ำแต่ละชนิดในพื้นที่จังหวัดตรัง เพื่อให้ได้ชนิดพืชที่มีศักยภาพในการพัฒนาใช้ประโยชน์ในอนาคต และเพื่ออนุรักษ์พันธุ์พืชชุ่มน้ำในจังหวัดตรัง เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2558 ผลการทดสอบและพัฒนาระบบการผลิตพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดตรัง พบว่า ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลชนิดพันธุ์พืชที่พบในพื้นที่ชุ่มน้ำพบพันธุ์พืช 20 ชนิด ใน 15 วงศ์ และได้ดำเนินการคัดเลือกพืชชุ่มน้ำที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์และ การใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชน และเป็นพืชทางเลือกสำหรับส่งเสริมการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตรังจำนวน 1 ชนิด ได้แก่ จาก มีประโยชน์ในด้านใช้เป็นอาหาร ทำเครื่องจักรสาน และใช้ฆมนบูหรี เป็นไม้จำพวกปาล์ม ในปี 2558 ดำเนินการสำรวจจากในจังหวัดตรังจำนวน 34 แห่ง ได้แก่ อำเภอกันตังจำนวน 30 แห่ง อำเภอย่านตาขาวจำนวน 2 แห่ง และอำเภอปะเหลียนจำนวน 2 แห่ง จากที่พบอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน และริมฝั่งแม่น้ำ ในบริเวณน้ำกร่อย จากที่สำรวจพบ 1 ชนิด คือ *Nypa fruticans* Wurmp. จากที่พบในทุกแห่ง ไม่มีความแตกต่างกันในด้านลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ได้แก่ ใบ ดอก ผล และ การใช้ประโยชน์ รายได้จากการจำหน่ายยอดจาก น้ำตาลจาก ผลจากเชื่อม และจำหน่ายเครื่องจักสานอยู่ที่ 4,500 14,400 15,00 บาทต่อปีต่อไร่ และจำหน่ายเครื่องจักสานอยู่ที่ 36,000 บาทต่อปี

คำสำคัญ: พืชชุ่มน้ำ, จาก, wetland plants, *Nypa fruticans*

¹ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรตรัง จังหวัดตรัง

² ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสงขลา จังหวัดสงขลา

คำนำ

ประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทหรือในเมืองต้องมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่พึ่งพาอาศัยและผูกพันกับพื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) จำกััดความตามอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ ระดับนานาชาติ กล่าวว่า "พื้นที่ชุ่มน้ำ หมายความว่า ที่ลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ลุ่มชื้นแฉะ พรุ แหล่งน้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม รวมไปถึง ที่ชายฝั่งทะเลและที่ในทะเลในบริเวณซึ่งเมื่อน้ำลดลงต่ำสุดมีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร" (สุทธรา, 2548) พื้นที่ซึ่งมีลักษณะจัดได้ว่าเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ จึงรวมถึง ห้วย หนอง คลอง บึง บ่อ กระจัง (ตระพัง) บาราย แม่น้ำ ลำธาร แคว สะพาน ชานคลอง ฝิ่งน้ำ สบธาร สระ ทะเลสาบ แอ่ง ลุ่ม กุด ทุ่ง กว๊าน มาบ บุง ทาม พรุ สบูน แก่ง น้ำตก หาดหิน หาดกรวด หาดทราย หาดโคลน หาดเลน ชายทะเล ชายฝั่งทะเล พืดหิน ปะการัง แหล่งหญ้าทะเล แหล่งสาหร่ายทะเล กุ้ง อ่าวดินดอน สามเหลี่ยม ช่องแคบ ชะวากทะเล ตะกาด หนอง น้ำกร่อย ป่าพรุ ป่าเลน ป่าชายเลน ป่าโกงกาง ป่าจาก ป่าแสม รวมทั้งนาข้าว นาเกลือ นาเกลือ บ่อปลา อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

พื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นระบบนิเวศที่มีบทบาทหน้าที่ ตลอดจนคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิต ทั้งมนุษย์ พืช และสัตว์ ทั้งทางนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ คุณค่าที่ได้รับจากพื้นที่ชุ่มน้ำแต่ละแห่งอาจแตกต่างกันไป แต่คุณค่าที่ได้รับ จะได้รับมาอย่างสม่าเสมอต่อเนื่องยาวนาน โดยไม่ต้องซื้อหา คุณค่าโดยรวมของพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้แก่ การเป็นแหล่งน้ำ แหล่งเก็บกักน้ำฝนและน้ำท่า ป้องกันน้ำเค็ม มิให้รุกเข้ามาในแผ่นดิน ป้องกันชายฝั่งพังทลาย ดักจับตะกอน และแร่ธาตุ ดักจับสารพิษ เป็นแหล่งของทรัพยากรและผลผลิตธรรมชาติที่มนุษย์เข้าไปเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์ มีความสำคัญต่อการคมนาคมในท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมสายพันธุ์พืชและสัตว์ มีความสำคัญด้านนันทนาการและการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และเป็นแหล่งศึกษาวิจัยทางธรรมชาติวิทยา อาจกล่าวได้ว่า โดยรวมแล้วพื้นที่ชุ่มน้ำ คือ ระบบนิเวศที่มีบทบาทหน้าที่ ตลอดจนคุณค่าและความสำคัญต่อวิถีชีวิต ทั้งของมนุษย์ พืช และสัตว์ ทั้งทางนิเวศวิทยา เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาค ดังนั้นการศึกษาข้อมูลด้านการผลิตพืชชุ่มน้ำ ที่เหมาะสมในพื้นที่จังหวัดตรัง จึงเป็นเรื่องที่ควรได้มีการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเป็นพืชทางเลือกสำหรับส่งเสริมการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตรังต่อไป

วัตถุประสงค์และวิธีการ

วัตถุประสงค์

เครื่อง Geographic Position System (GPS) กล้องถ่ายรูป และแบบสำรวจ

วิธีการ

สำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดตรัง พร้อมทั้งศึกษาความหลากหลายและอนุรักษ์พันธุ์พืชชุ่มน้ำแต่ละชนิดที่มีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ด้านการวิจัยพัฒนา และเศรษฐกิจของชุมชนในสภาพพื้นที่ชุ่มน้ำในจังหวัดตรัง และทำการเก็บบันทึกข้อมูลดังต่อไปนี้

1. บันทึกสถานที่และสภาพนิเวศน์แหล่งที่พบพื้นที่ชุ่มน้ำ ชนิดพืช และบันทึกพิกัดทางภูมิศาสตร์ด้วยเครื่อง GPS และจัดทำแผนที่โดยสังเขป
2. บันทึกลักษณะสถานฐานวิทยาของชนิดพืชที่พบในพื้นที่ชุ่มน้ำ
3. ศึกษาการใช้ประโยชน์ของพืชชุ่มน้ำทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนจังหวัดตรัง

ผลการทดลองและวิจารณ์

การทดสอบและพัฒนาระบบการผลิตพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดตรัง ดำเนินการสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำและศึกษาพื้นที่ชุ่มน้ำจำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ แหล่งที่ 1 พื้นที่ชุ่มน้ำคลองลำชาน หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะอาด อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง (พิกัด X 0579115 Y 0830072 Z 47) พบว่า มีจำนวนชนิดพืชอาศัยอยู่จำนวน 13 ชนิด ได้แก่ สาकु เตยหนาม บัวผัน ผักหนาม ตาลปัตรฤๅษี กกสามเหลี่ยม กูดเกี้ยว บอนเขียว สันตะวาใบข้าว ผักบู่สำหรับวางกระรอก มะเดื่อฉิ่ง จิกนา (ตารางที่ 1) แหล่งที่ 2 ป่าชายเลนคลองลำภู หมู่ที่ 4 ตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง (พิกัด X 0559787 Y 0823031 Z 29) พบว่า พืชอาศัยอยู่จำนวน 7 ชนิด ได้แก่ บอนเต่า จาก เหงือกปลาหมอดอกขาว ปลงทะเล จิกทะเล แคทะเล ลำมะง่า (ตารางที่ 2) จากการสำรวจทั้งสองแหล่งพบว่าพืชที่มีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์สามารถนำมาวิจัยพัฒนาได้ มีจำนวน 3 ชนิด ได้แก่ สาकु จาก เหงือกปลาหมอดอกขาว

ประโยชน์ของพืชชุ่มน้ำต่อชุมชน

หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสะอาด อำเภอนาโยง หมู่ที่ 4 ตำบลบางหมาก อำเภอกันตัง โดยเฉพาะผู้อาวุโสและวัยกลางคนยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากพืชในด้านอาหาร สมุนไพร และไม้ใช้สอย แต่การนำมาใช้จริง ๆ นั้นลดน้อยลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติทางสังคมและทางเศรษฐกิจ ทำให้วิถีการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป แต่พืชน้ำบางชนิดยังนิยมรับประทานเป็นอาหาร ได้แก่ บัวผัน ผักหนาม บอนเขียว ผักบู่ มะเดื่อฉิ่ง จิกนา ปลงทะเล จิกทะเล สาकु จาก สมุนไพร ได้แก่ เหงือกปลาหมอดอกขาว เป็นไม้ใช้สอย ได้แก่ จาก สาकु และใช้ทำเครื่องจักรสาน ได้แก่ จาก สาकु และเตยหนาม

จากการสำรวจพืชชุ่มน้ำทั้งหมด 20 ชนิด นั้น ได้ดำเนินการคัดเลือกพืชชุ่มน้ำ 1 ชนิด ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชน และเป็นพืชทางเลือกสำหรับส่งเสริมการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตรัง ซึ่งพืชชุ่มน้ำที่คัดเลือกไว้มีประโยชน์ในด้านใช้เป็นอาหาร ทำเครื่องจักรสาน และใช้หมวนบุหรี ได้แก่ จาก โดยในปี 2558 ดำเนินการสำรวจจากในจังหวัดตรังได้ 34 แหล่ง

บันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของจาก และข้อมูลพื้นที่โดยใช้พิกัดภูมิศาสตร์โดยเครื่อง Geographic Position System (GPS) (ตารางที่ 3)

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของจาก

ลำต้นจากเป็นเหง้าอยู่ใต้ดิน ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงตรงข้ามกัน ลักษณะแข็งตั้งตรงขึ้น ใบย่อยรูปใบหอกยาว 0.9-1.3 เมตร เรียงตัวสองทางคล้ายใบมะพร้าว (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ลำต้นจากและใบ

ดอกแยกเพศแต่อยู่ต้นเดียวกัน ดอกเพศเมียเป็นช่อกระจุกแน่นล้อมรอบด้วยด้วยดอกเพศผู้เป็นช่อเชิงลดขนาดสั้น ดอกเพศผู้เรียงอยู่บนช่อดอกแบบหางกระรอก ก้านดอกสีน้ำตาล ดอกมีสีเหลือง (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ดอกจาก

ผลออกเป็นช่อ ผลเป็นเหลี่ยมรูปทรงรียาว 7-10 เซนติเมตร ผลอ่อนมีสีเขียวและเป็นสีดำเมื่อแก่ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ผลจาก

ตารางที่ 1 ชนิดพืชในคลองลำซาม (พิกัด X 0579115 Y 0830072 Z 47)

ลำดับที่/ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ลักษณะใบ	ลักษณะดอก	ลักษณะผล	การนำไปใช้ประโยชน์
1. สาकु	<i>Metroxylon sagus</i> Rottb.	PALME	ใบประกอบรูปขนนก	สีน้ำตาลแดง	เป็นทะลารูปผล กลมมีเปลือกเป็น เกล็ดเล็ก ๆ หุ้มไว้	ลำต้นนำไปใช้ทำแปรง และ เลียงค่างสาकु ใบนำมาเย็บ ตับจากเพื่อใช้มุงหลังคา ทางสาकुนำไปใช้ประโยชน์ ใช้ทำเครื่องจักรสาน เช่น เสื่อ กระด้ง กระเจี๊ย กระบุง ช้อง
2. เตยหนาม	<i>Pandanus kaidus</i> Kurz.	PANDANACEAE	ใบเป็นรูปหอกแหลมยาวขอบ ใบหยักมีหนามแหลมสีเขียว	ดอกเพศผู้และเพศเมีย แยกกันอยู่คนละต้น ดอกออกเป็นช่อยาว มีกาบ รองดอกสีขาวนวล 2 - 3 กาบหุ้ม	เป็นผลกลุ่ม ผล ติดกันเป็นกลุ่มแน่น เป็นก้อนกลม เป็นรูป ลิ่มสี่เหลี่ยม ปลายมี หนามสั้น เมื่อสุก เต็มที่จะมีสีแสดอม แดง แก่จัดจะมีสีส้ม อมแดง ผิวของผล แข็งมากเมื่อแก่เต็มที มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ	ใช้ทำเครื่องจักรสาน เช่น เสื่อ กระเป๋า

ลำดับที่/ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ลักษณะใบ	ลักษณะดอก	ลักษณะผล	การนำไปใช้ประโยชน์
3. บัวผัน	<i>Nymphaea stellata</i> Roxb.	NYMPHAEACEAE	ใบมีรูปร่างเกือบกลม ขอบใบหยัก เป็นคลื่น ฐานใบเว้าลึก	กลีบดอกปลายแหลม เรียงซ้อนกันหลายชั้นเมื่อเริ่มบานมีสีครามอ่อน แล้วเปลี่ยนเป็นชมพูม่วง ดอกหอม บานกลางวัน	-	สายบัวกินดิบเป็นผักจิ้ม
4. ผักหนาม	<i>Lasia spinosa</i> (L.) Thawait.	ARACEAE	เป็นใบเดี่ยว รูปโล่หรือหัวลูกศรกว้าง ยาวได้ถึง 30 ซม. ขอบใบเว้าลึกเป็นแฉกเข้าหาเส้นกลางใบ ท้องใบและเส้นกลางใบมีหนามปกคลุม	เป็นช่อเดี่ยว ยาวใกล้เคียงกับใบ ดอกย่อยสีเหลืองอ่อนอัดกันแน่นเป็นแท่ง เป็นดอกสมบูรณ์เพศ มีกลีบรวม 4-6 กลีบ เกสรเพศผู้ 4-6 อัน แผ่นรองช่อดอกสีน้ำตาล รูปหอกแคบตั้งขึ้นหรือโค้งบิดเป็นเกลียว	เป็นผลเดี่ยว อ่อนนุ่ม ขนาดเล็ก ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 ซม. เมล็ดกลม	ยอดอ่อนใช้ทานเป็นผัก เหง้าใช้เป็นยาแก้ไข้ ขับเสมหะ ต้มน้ำอาบแก้คัน ใบแก้ปวดท้อง รากต้มน้ำดื่มแก้เจ็บคอ
5. ตาลปัตรฤๅษี	<i>Limnocharis flava</i> (L.) Buch.	BUTOMANCEAE	ใบแบนมีขนาดใหญ่เป็นรูปไข่หรือรูปรีป้อมฐานใบเป็นรูปหัวใจ	ดอกสีเหลืองออกเป็นกระจุกที่ปลายก้านช่อ ประมาณ 7-10 ดอก ก้านช่อดอกมีลักษณะคล้ายก้านใบ กลีบดอกบางเป็นรอยยับย่น มี 3 กลีบ กลีบเลี้ยง 3 กลีบ	ผลกลมเกิดรวมเป็นกระจุก เมล็ดสีน้ำตาลหรือออกดำ	ก้านและช่อดอกใช้รับประทานเป็นผัก

ลำดับที่/ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ลักษณะใบ	ลักษณะดอก	ลักษณะผล	การนำไปใช้ประโยชน์
6. กกสามเหลี่ยม	<i>Scirpus grossus</i> L.f.	CYPERACEAE	ใบค่อนข้างกว้างเป็นร่อง ปลายใบแหลม	ดอกออกเป็นช่อรวม มีก้านช่อดอกเป็นรูปสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ มีใบประดับ 3 ใบรองรับช่อดอก ช่อดอกย่อยมีดอกขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก สีน้ำตาล	-	ก้านช่อดอกยawnนำมาตากแห้งใช้ทอเสื่อ
7. กูดเกี้ยว	<i>Pteridium aquilinum</i> (L) Kuhn	DENNSTAEDTIACEAE	ใบประกอบแบบขนนกสามชั้น	-	-	-
8. บอนเจียว	<i>Colocasia esculenta</i> (L.) Schott.	Araceae	ใบรูปไข่แกมรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ สีเขียว ปลายใบแหลม และห้อยลง โคนใบเว้าลึกเป็นรูปสามเหลี่ยม	ดอกสีครีมหรือเหลืองนวล ออกเป็นช่อ	ผลสดรูปขอบขนาน	ไหลลวกรับประทาน หัว เป็นยาระบาย ขับปัสสาวะ ยางกำจัดหูด
9. สันตะวาใบข้าว	<i>Blyxa echinospera</i> (C.B.Clarke) Hook.f.	HYDROCHARITACEAE	ใบมีสีเขียวเรียงซ้อนเป็นกระจุกปลายใบแหลม	ดอกเดี่ยว ก้านดอกยาวส่งดอกขึ้นมาเจริญเหนือน้ำ ส่วนของดอกมีกาบหุ้มกลีบเลี้ยง 3 กลีบสีขาว มีเกสรตัวผู้ 3 อันรังไข่มี 3 พู ภายในมี 1 ช่อ ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน	ผลชนิดแคปซูล	รับประทานเป็นผัก เป็นพรรณไม้น้ำประดับตู้ปลา

ลำดับที่/ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ลักษณะใบ	ลักษณะดอก	ลักษณะผล	การนำไปใช้ประโยชน์
12. มะเดื่อฝรั่ง	<i>Ficus fistulosa</i> Reinw. Ex Blume	MORACEAE	ใบเดี่ยว เรียงสลับ	ดอกเกิดจากภายในฐานรองดอกที่มีรูปร่างคล้ายผลเป็นดอกแยกเพศในช่อเดียวกัน	ผลสีเขียว เขียวอมเหลือง หรือสีเขียวน้ำตาลอมม่วง	ราก เป็นยาบำรุงหลังการคลอดบุตร เป็นยาขับปัสสาวะ น้ำยาง เป็นส่วนผสมในพลาสติกปิดขมับแก้ปวดศีรษะ ผลดิบรับประทานเป็นผัก
13. จิกนา	<i>Barringtonia acutangula</i> (L.) Gaertn.	BARRINGTONIACEAE	ใบเดี่ยว เรียงเวียนสลับถี่ตอนปลายกิ่ง ใบรูปหอกหรือรูปไข่กลับ กว้าง 10-13 เซนติเมตร ยาว 20-30 เซนติเมตร	สีชมพู มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกที่ปลายกิ่ง ช่อดอกห้อยลงยาว 0.3-1 เมตร กลีบเลี้ยงสีเขียว 4 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย กลีบดอก 4 กลีบ ปลายกลีบม้วนออก กลีบกลีบดอกบิด ดอกร่วงง่าย ดอกบานเต็มที่กว้าง 1-2 เซนติเมตร	รูปขอบขนานหรือทรงกลม	ปลูกเป็นไม้ประดับ ยอดอ่อนและดอกอ่อน ทานเป็นผักสด รากใช้เป็นยาระบาย เปลือกใช้ชะล้างบาดแผล และเปลือกใบแก้ท้องร่วง เมล็ดเป็นยาขับลมแก้ร้อนใน

ตารางที่ 2 ชนิดพืชในคลองลำภูตรัง (พิกัด X 0559787 Y 0823031 Z 29)

ลำดับที่/ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ลักษณะใบ	ลักษณะดอก	ลักษณะผล	การนำไปใช้ประโยชน์
1. บอนเต่า	-	-	-	-	-	-
2. จาก	<i>Nypafruticans</i> wurmp.	PALME	ใบเป็นแบบขนนก ลักษณะแข็ง ตั้งตรงขึ้น ใบย่อยรูปใบหอก ยาว 0.9-1.3 เมตร เรียงตัวสอง ปลายใบมะพร้าว	ดอกแยกเพศแต่อยู่ต้นเดียวกัน ดอกเพศเมียเป็นช่อกระจุกแน่น ล้อมรอบด้วยด้วยดอกเพศผู้ เป็นช่อเชิงลดขนาดสั้น ดอกเพศผู้เรียงอยู่บนช่อดอกแบบ หางกระรอก ก้านดอกสีน้ำตาล ดอกมีสีเหลือง	ผลออกเป็นช่อ ผล เป็นเหลี่ยมรูปทรงรี ยาว 7-10 เซนติเมตร ผลอ่อนมีสีเขียวและ เป็นสีดำเมื่อแก่	น้ำตาลจาก ผลจากนำไป เชื่อม ใบจากมุงหลังคา นำมา มวนยาเส้น ห่อขนมจาก ก้าน จากนำมาจักสานเช่น ตะกร้า กระเป๋า แจกัน โคมไฟ ที่รอง แก้ว ใบที่เหลือให้นำมาทำ กระดาษสา
3. เหงือกปลาหมอ ดอกขาว	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl.	ACANTHACEAE	แผ่นใบกว้างจากประมาณกลาง ใบ ลงมาทางฐานใบ ขอบใบ เว้าหยักเล็กน้อยมีหนามไม่มาก	ออกที่ปลายกิ่ง มีลักษณะของ ดอกเป็นดอกช่อตั้งตรง สีขาว มีกลีบรองดอก 4 กลีบ	เป็นฝักรูปไข่หรือ ทรงกระบอก	ทั้งต้นและรากต้มอาบแก้พิษ ไข้ ผื่นคัน โรคผิวหนังทุก ชนิด ใช้รับประทานเป็นยาแก้ ฝีดาษและฝีทั้งปวง ต้นสดตำ ให้ละเอียดเอาพอกปิดหัวฝี หรือแผลเรื้อรัง
4. ปลงทะเล	<i>Acrostichum aureum</i> L.	CYCADACEAE	เป็นใบประกอบแบบขนนก แผ่นใบรูปใบหอก	-	-	ต้น ปลุกประดับสวน ใบอ่อนใช้รับประทาน

ลำดับที่/ชื่อสามัญ	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	ลักษณะใบ	ลักษณะดอก	ลักษณะผล	การนำไปใช้ประโยชน์
5. จิกทะเล	<i>Barringtonia asitica</i> (L.) Kurz	Lecythidaceae	เป็นใบเดี่ยวเรียงเวียนรอบกิ่ง แผ่นใบรูปไข่ปลายใบกลม	ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกที่ปลายกิ่ง ช่อดอกสั้นตั้งตรง หลอดกลีบเลี้ยงเปิดออกเป็นสองแฉก ขนาดไม่เท่ากัน กลีบดอก 4 กลีบสีขาว ไม่ติดกัน รูปรี โค้งออก เกสรเพศผู้จำนวนมาก มีสีขาวและแดง	เป็นรูปพรีระมัด-สี่เหลี่ยม ปลายมน ป้าน ผลมีขนาดใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลาง 10-15 เซนติเมตร	ปลูกเป็นไม้ประดับ ยอดอ่อนใช้รับประทาน
6. แคะทะเล	<i>Dolichandrone spathacea</i> Schum.	BIGNONIACEAE	เป็นใบประกอบแบบขนนก ปลายคี่เรียงตรงข้ามกัน ใบรูปไข่ ใบหอกแกมรูปไข่	เป็นแบบช่อกระจุก สีขาว	เป็นฝักเรียวบิดเป็นเกลียว ยาว 2-3 x 30-60 เซนติเมตร	-
7. ส้มมะง่า	<i>Clerodendron inerme</i> (L.) Gaertner.	VERBENACEAE	เป็นใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม แผ่นใบรูปหอกหรือรูปรี ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ	เป็นช่อกระจุกมี 3 ดอกออกตามง่ามใบและปลายกิ่ง วงกลีบเลี้ยงรูปประฆังยาว 0.5-1 ซม. ปลายเป็นแฉกสั้น ๆ 5 แฉก หลอดกลีบดอกติดกันเป็นหลอดเล็ก ๆ ยาว 2-3 ซม. สีขาวอมชมพู กลีบดอก 5 กลีบ มีสีขาว	ผลกลมหรือรูปไข่กลับ ผลอ่อนมีสีเขียว ผลแก่มีสีดำ	-

จากการสำรวจพืชชุ่มน้ำทั้งหมด 20 ชนิด นั้น ได้ดำเนินการคัดเลือกพืชชุ่มน้ำ 1 ชนิด ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชน และเป็นพืชทางเลือกสำหรับส่งเสริมการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตรัง ซึ่งพืชชุ่มน้ำที่คัดเลือกไว้มีประโยชน์ในด้านใช้เป็นอาหาร ทำเครื่องจักรสาน และใช้ฆวนบุหรี ได้แก่ จาก โดยได้ดำเนินการสำรวจจากในจังหวัดตรังได้จำนวน 34 แห่ง บันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของจาก และข้อมูลพื้นที่โดยใช้พิกัดภูมิศาสตร์โดยเครื่อง Geographic Position System (GPS) (ตารางที่ 3) จากการสอบถามเกษตรกรในอำเภอกันตังที่ประกอบอาชีพทำจากมีรายรายได้จากการจำหน่ายขอดจาก จำหน่ายน้ำตาลจาก และจำหน่ายผลจากเชื่อมอยู่ที่ 4,500 14,400 15,00 บาท ต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ จำหน่ายเครื่องจักรสาน 36,000 บาทต่อปี (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 สำรวจจากในพื้นที่จังหวัดตรังจำนวน 34 แห่ง

สถานที่	พิกัด			สภาพพื้นที่
	X	Y	Z	
1. บ.คลองซีล่อม ม.1 ต.คลองซีล่อม อ.กันตัง จ.ตรัง	0569826	0806362	7	ป่าชายเลน
2. บ.ปากอ ม.4 ต.คลองซีล่อม อ.กันตัง จ.ตรัง	0563609	0821991	6	ป่าชายเลน
3. บ.บางแรด ม.5 ต.กันตังใต้ อ.กันตัง จ.ตรัง	0555875	0809008	15	ป่าชายเลน
4. ม.2 ต.บ่อน้ำร้อน อ.กันตัง จ.ตรัง	0555474	0822066	6	ป่าชายเลน
5. ม.3 ต.บ่อน้ำร้อน อ.กันตัง จ.ตรัง	0555844	0821209	-4	ป่าชายเลน
6. ต.กันตังใต้ อ.กันตัง จ.ตรัง	0556704	0814139	8	ป่าชายเลน
7. บ.ท่าปราบ ม.2 ต.บ่อน้ำร้อน อ.กันตัง จ.ตรัง	0556039	0822172	17	ป่าชายเลน
8. บ.ป่าเตียว ม.5 ต.บางเป้า อ.กันตัง จ.ตรัง	0558763	0808997	13	ป่าชายเลน
9. บ.นาเกลือ ม.2 ต.นาเกลือ อ.กันตัง จ.ตรัง	0552147	0813701	6	ป่าชายเลน
10. ม.5 ต.ควนธานี อ.กันตัง จ.ตรัง	0560759	0827430	19	ริมฝั่งแม่น้ำตรัง
11. บ.ย่านซื่อ ม.3 ต.ย่านซื่อ อ.กันตัง จ.ตรัง	0558895	0822749	10	ริมฝั่งแม่น้ำตรัง
12. บ.ในกลุ่ม ม.3 ต.ย่านซื่อ อ.กันตัง จ.ตรัง	0558784	0822500	15	ริมฝั่งแม่น้ำตรัง
13. บ.ย่านซื่อ ม.2 ต.ย่านซื่อ อ.กันตัง จ.ตรัง	0559589	0822227	20	ริมฝั่งแม่น้ำตรัง
14. บ.โคกทราย ม. 4 ต.ย่านซื่อ อ.กันตัง จ.ตรัง	0560077	0824254	13	ริมฝั่งแม่น้ำตรัง
15. ม.1 ต.ย่านซื่อ อ.กันตัง จ.ตรัง	0558703	0823564	13	ริมฝั่งแม่น้ำตรัง
16. บ.โต๊ะเหมือง ม.4 ต.บางหมาก อ.กันตัง จ.ตรัง	0558763	0808997	13	ริมฝั่งแม่น้ำตรัง
17. บ.เต็ดทอง ม.1 ต.บางหมาก อ.กันตัง จ.ตรัง	0056072	0826178	5	ป่าชายเลน
18. บ.อ่าวเพชรแก้ว ม.5 ต.บางหมาก อ.กันตัง จ.ตรัง	0560022	0824361	4	ป่าชายเลน
19. ม.5 ต.วังวน อ.กันตัง จ.ตรัง	0561888	0813993	7	ป่าชายเลน
20. บ.แหลม ม.3 ต.วังวน อ.กันตัง จ.ตรัง	0562880	0811987	12	ป่าชายเลน
21. บ.นาเรือ ม.1 ต.วังวน อ.กันตัง จ.ตรัง	0562966	0814860	2	ป่าชายเลน

สถานที่	พิกัด			สภาพพื้นที่
	X	Y	Z	
22. บ.ห้วยลึก ม.2 ต.วังวน อ.กันตัง จ.ตรัง	0566161	0816069	3	ป่าชายเลน
22. บ.ห้วยลึก ม.2 ต.วังวน อ.กันตัง จ.ตรัง	0566161	0816069	3	ป่าชายเลน
23. บ.ปะเก ม.4 ต.วังวน อ.กันตัง จ.ตรัง	0562400	0816111	-5	ป่าชายเลน
24. บ.ทุ่งไพร ม.5 ต.วังวน อ.กันตัง จ.ตรัง	0562328	0809813	19	ป่าชายเลน
25. บ.แหลม ม.3 ต.เกาะสุกร อ.ปะเหลียน จ.ตรัง	0567408	0783460	12	ป่าชายเลน
26. บ.แหลม ม.2 ต.เกาะสุกร อ.ปะเหลียน จ.ตรัง	0563175	0794327	0	ป่าชายเลน
27. บ.ทับจาก ม.7 ต.ทุ่งกระบือ อ.ย่านตาขาว จ.ตรัง	0568301	0816895	23	ลำคลอง
28. ม.2 ต.ทุ่งกระบือ อ.ย่านตาขาว จ.ตรัง	0571474	0814303	18	ลำคลอง
29. ม.4 ต.กันตังใต้ อ.กันตัง จ.ตรัง	0556206	0823883	7	ลำคลอง
30. ม.1 ต.กันตังใต้ อ.กันตัง จ.ตรัง	0555200	0822321	21	ลำคลอง
31. บ.บางสัก ม.1 ต.บางสัก อ.กันตัง จ.ตรัง	0547108	0817703	18	ลำคลอง
32. บ.นาเกลือ ม.1 ต.นาเกลือ อ.กันตัง จ.ตรัง	0552243	0809862	22	ลำคลอง
33. บ.นาเกลือ ม.3 ต.นาเกลือ อ.กันตัง จ.ตรัง	0551054	0811047	11	ลำคลอง
34. บ.บางเต่า ม.6 ต.คลองลู อ.กันตัง จ.ตรัง	0556648	0825000	4	ลำคลอง

สรุปผลการทดลอง

การศึกษาระบบการผลิตพืชชุ่มน้ำในพื้นที่จังหวัดตรัง พบว่า จากการสำรวจและเก็บข้อมูลชนิดพันธุ์พืชที่พบในพื้นที่ชุ่มน้ำ พบ พันธุ์พืช 20 ชนิด ใน 15 วงศ์ และได้พืชชุ่มน้ำที่มีศักยภาพในการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชน และเป็นพืชทางเลือกสำหรับส่งเสริมการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตรังจำนวน 1 ชนิด ได้แก่ จาก มีประโยชน์ในด้านใช้เป็นอาหาร ทำเครื่องจักรสาน และใช้ฆวนนุหรี เป็นไม้จำพวกปาล์ม สำรวจจากในจังหวัดตรังมีจำนวน 34 แห่ง ได้แก่ อำเภอกันตังจำนวน 30 แห่ง อำเภอย่านตาขาวจำนวน 2 แห่ง และอำเภอปะเหลียนจำนวน 2 แห่ง จากที่สำรวจพบ 1 ชนิด คือ *Nypafruticans* Wump. จากที่พบในทุกแหล่งไม่มีความแตกต่างกันในด้านลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ได้แก่ ใบ ดอก ผล และการใช้ประโยชน์ รายได้จากการจำหน่ายยอดจาก น้ำตาลจาก ผลจากเชื่อม และจำหน่ายเครื่องจักสานอยู่ที่ 4,500 14,400 15,00 บาทต่อปีต่อไร่ และจำหน่ายเครื่องจักสานอยู่ที่ 36,000 บาทต่อปี

เอกสารอ้างอิง

สุธารา ยินศิริส . 2548. การจำแนกพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยโดยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ร่วมกับภาพถ่ายดาวเทียม. สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: กรุงเทพฯ. 38-39 หน้า.

ภาคผนวก

ภาพผนวกที่ 1 พันธุ์พืชในคลองลำซามและคลองลำภู

กุศเกษะ

ตาลปัตรถयी

บอนเจียว

บัวผัน

ผักหนาม

เตยหนาม

สาธู

มะเดื่อฝรั่ง

จิก

กกสามเหลี่ยม

ผักบั้ง

สาหร่ายหางกระรอก

สัันตะวาใบข้าว

บอนเต่า

เหงือกปลาหมอดอกขาว

สามง่า

จิกทะเล

ปรังทะเล

จาก

แกทะเล